

Anita Volčanjšek

Dragana Alfiredić in Nena močnik (ur.): Praznovanje možnosti transformacije: Gledališče zatiranih v teoriji in praksi, lokalni in globalni perspektivi. Ljubljana: Ekvilibr Inštitut in Maska, zavod za založništvo, kulturno in producersko dejavnost, 2012. (ISBN 978-961-91857-2-8)

Rumena knjižica, konglomerat slovenskih in tujih piscev, ponuja razmišljanja in pričevanja o gledališču zatiranih. Avtorji prispevkov – tako izkušeni gledališčniki kot tudi ambiciozni začetniki – osvetlijo pomen in namen tovrstnega gledališča, v svetu znanega že več kot petdeset let. Pionirju na področju raziskovanja zatiranih, apliciranih v gledališki prostor, Brazilcu Augustu Boalu, v zborniku pripada posebno mesto. Prvič je namreč v slovenščino prevedeno njegovo temeljno delo *Poetika zatiranih*. V gledališče, prostor nešteti transformacij, gledališki teoretik in režiser uvede marginalizirane družbene skupine (prestopnike, etnične manjšine, ženske), ki naj bi z aktivno participacijo (igro) naredili korak k izboljšanju družbene mentalitete. V svojem delu namreč prikaže, kako gledališče postane orodje zatiranih, marginaliziranih posameznikov ali skupin, orodje, prek katerega se izražajo, izobražujejo o določenih tematikah, in orodje, prek katerega aktivno sodelujejo v družbenopolitičnih procesih. O svojih izkušnjah pišejo tudi ostali avtorji, katerih odmik od teoretiziranja vnaša svojevrstno svežino ubesedovanja praktičnih izkušenj. Zbornik kronološko – od sedemdesetih let pa do danes – oriše raznovrstne metode dela v nekaterih delih sveta s posebnim ozirom na zapostavljene oziroma družbi problematične skupine ljudi. Nabor vseh besedil skupaj tvori celovito entiteto spoznavanja gledališča zatiranih v – kakor je zapisano že v naslovu – lokalni in globalni perspektivi.

Navzven drobna in morda malo konfuzna – zmotijo predvsem zabrisani oziroma prečrtani naslovi posameznih prispevkov –, a vsebinsko čisto relevantna in tudi gledališkemu laiku razumljiva razprava o področju, ki v Sloveniji še ni bilo temeljito raziskano. Gledališče zatiranih je gledališče, ki se ukvarja s posamezniki, ki pripadajo različnim družbenim skupinam. »Gre za odnos, v katerem se ena od skupin okoristi na račun druge. V poskusu definiranja zatiranja se moramo zavedati daljnosežnosti pojava, ki sega preko individualnih odnosov« (str. 62). O odnosih z marginalnimi, etiketiranimi družbenimi skupinami teče beseda od prve strani pa do konca. Srž vsakega prispevka temelji na izkustvu s posameznimi krogi ljudi, ki so pod mentorstvom gledališčnika (avtorja) spoznavali tehnike gledališča zatiranih in se obenem integrirali v proces igranja, doživljanja, čustvovanja ... Ravno aktivna udeležba na vajah, na katere pa vsak prihaja prostovoljno, lahko vodi do zadovoljivega zaključka; namen tovrstnega gledališča je tudi osebna rast udeleženca, gradnja samozavesti in želja po samouresničitvi. Kakor je poudarjeno v nekaterih besedilih, pa tovrstno delo ne temelji na dialogu, značilnem za kabinete psihologov, ampak predvsem na fizičnih akcijah, telesni improvizaciji, iznajdljivosti in sposobnosti neverbalne komunikacije. Gledališče ni ordinacija za zdravljenje patoloških motenj, gledališče je (predvsem) prostor spoznavanja samega sebe in drugih ter poskus gradnje pristnih medosebnih odnosov. Udeleženci so izrazili naklonjenost projektu in delavnicam, saj so dobili prostor za druženje in obenem varno okolje, kjer so lahko izrazili svoje občutke, strahove ter reflektirali lastne izkušnje. S tem so dobili občutek družbene vključenosti, sprejetosti in produktivnosti. Zbornik ponuja zgodbe z različnih delov sveta; tako se bralec za hip zaustavi v Peruju, kjer so v sedemdesetih letih začeli – tudi prek gledaliških praks – izkoreninjati nepismenost in ozaveščati o pomenu izobrazbe. Južnoameriško gledališče zatiranih predstavi zgoraj omenjeni Boal, ki začrta pot vsem drugim ustvarjalcem. Prek spoznavanja z različnimi etiketiranimi skupinami, njihovim delom z »režiserjem« ter ovirami (nezaupanje, dvom o tovrstnem gledališkem načelu) se bralcu izriše drugačna gledališka izkušnja. Boalove tehnike so bile pri ostalih

soustvarjalcih zbornika (pedagogih) uporabljene kot začetne, ogrevalne vaje, predvsem pa so služile za vzpostavljanje zaupanja med udeleženci delavnic. V različnih delih sveta se spopadajo z različnimi težavami: ponekod sta to revščina in nepismenost, drugod nasilje nad ženskami, Romi, temnopoltimi ... V zborniku se tako prepletajo zgodbe iz Južne Amerike, New Yorka, Slovenije, kjer motivatorji/trenerji/pedagogi/jokerji v središče zanimanja vzamejo različne skupine ljudi, tudi upokoјence. Kratke zgodbe, ponekod dnevniški zapisi, so podkrepljene s fotografijami z vaj, med besedilo pa se mestoma infiltrirajo miselni vzorci in skice iz nekaterih teoretičnih priročnikov o gledališču zatiranih. Avtorji plastično odstranjejo skrivnosti samega procesa nastajanja »drugačne« predstave, kjer namesto profesionalnih akterjev igrajo ljudje z ulic. Vsi »na oder« stopijo prostovoljno, brez kakršnekoli besedilne predloge. Učenje, raziskovanje in razreševanje problemov določene družbene skupine poteka spontano, izven ustaljenih gledaliških norm, temelječe predvsem na individualnih izkušnjah. Metode gledališča zatiranih so bile tako uporabljene za reševanje različnih represij. V okviru prvotne, Boalove tehnike, so udeleženci uprizorili kratke prizore in nato diskutirali o potencialnih praktičnih rešitvah glede na zastavljeno problematiko.

Kljub nekaterim tipkopisnim napakam ter že omenjeni nepreglednosti naslovov in avtorjev je zbornik verodostojen prikaz procesa ustvarjanja tovrstnega gledališča, saj temelji na osebnih, torej praktičnih izkušnjah avtorjev. Teorija se umakne opisovanju dela z ljudmi in njihovimi strahovi, njihovem reševanju ter končnemu produktu – »predstavi«.

Marko Ribac

Igor Vobič: Journalism and the Web: Continuities and Transformations at Slovenian Newspapers. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2013. 140 strani (ISBN 978-961-235-668-2), 15 EUR

Igor Vobič v svoji kratki knjižici, napisani v angleškem jeziku, brez opomb pod črto (mišljeno kot pohvala) in s premnogo metabesedilnimi sredstvi (t. i. kaži poti), ki napovedujejo ali povzemajo (mišljeno kot kritika) ubere topični pogled na novinarstvo, profesijo, ki bi še na prelomu tisočletja knjigi namenila če že ne poglobljene debate, pa vsaj pozornost in vidne komentarje. Ker je to danes malo verjetno, so premisleki o počasni degradaciji profesije, ne da bi patetično slavili njene davno izgubljene intelektualne korenine, ki pa so najverjetneje bolj stvar imaginacije kot zgodovinske materializacije, več kot dobrodošli. Poleg tega, da veseli multiteoretski topični pristop, kjer lahko privzamemo različne poglede na preučevani predmet, Vobič obenem pokaže, kako težko je zapopasti to mnogotero intersekcionalnost družboslovnega predmeta – mikro-, mezo-, makroraven; ekonomsko, politično, pravno, spolno, rasno, kulturno pogojenost; (nad)nacionalno, regionalno, lokalno umeščenost; delavsko, honorarno, študentsko, javno, zasebno zamejenost – pri kateri si je nujno potrebno umazati roke v »kuhinji empiričnega raziskovanja«. Tako lahko to pionirsko delo vidimo v njegovi informativnosti in poučnosti, kot temeljni kamen, kot smerokaz (ki zaenkrat nakazuje štiri možne poti) za naslednje korake: večji fokus na produkcijskem procesu, posvečanje tistim vidikom novinarskega dela in ustvarjalcem, ki se kot novinarji niti ne dojemajo, preplet tehnoloških in delovnih razmer v uredništvih. Tako lahko delo služi kot zaokrožena interpretacija delovnega procesa, ki naj ga v roke vzamejo novinarji in študentje novinarstva, čeprav bi delo predlagal tudi tistim, ki v reševanju kapitalistične ekonomije in tehno-birokratske partitokracije stavijo na ideale novinarstva ter na njihovo (neutemeljeno) prosvetiteljsko vlogo. Tiste, ki nas informirajo, namreč poleg